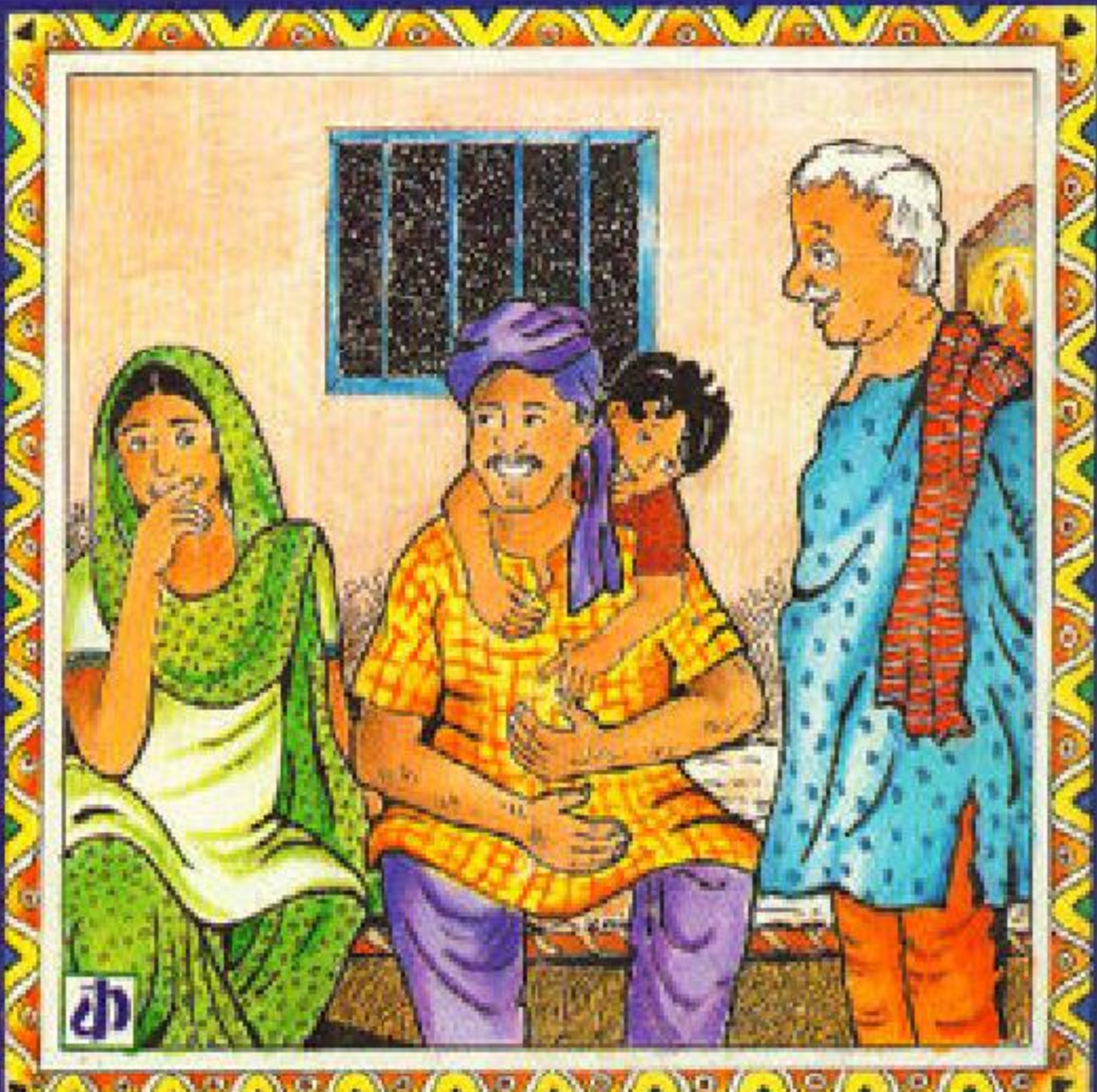
ભોલા

રાજેન્દ્ર સિંહ બેદી

ચિત્રો : સુજાતા ખન્ના

રાજેન્દ્ર સિંહ બેદી

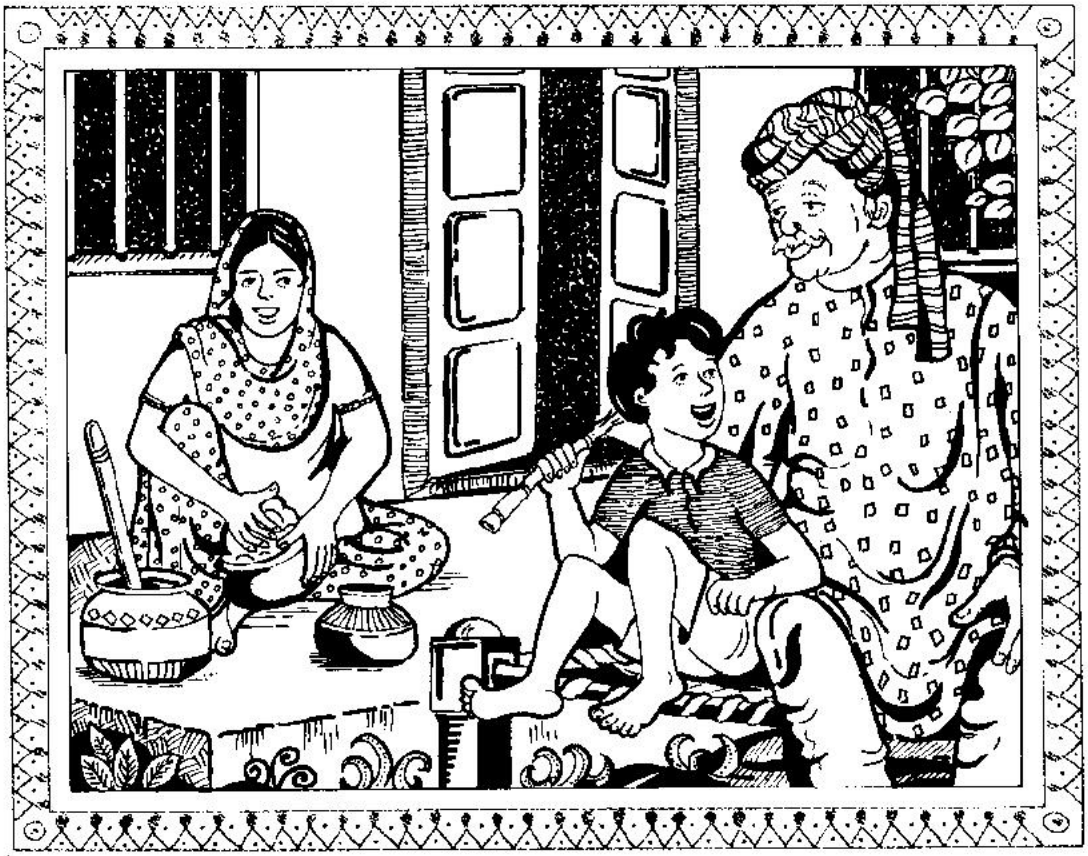
રાજેન્દ્ર સિંહ બેદી ઉર્દૂ લેખક હતા. જોકે, તેમની માતૃભાષા પંજાબી હતી. તેમની વાર્તાઓમાં પ્રતિબિંબિત થતી સત્યતા ભાગ્યે જ જોવા મળે છે. તેમની કૃતિઓ અસંખ્ય નથી, પરંતુ તે બધી એક મજબૂત અસર છોડી જાય છે.

તેમની વાર્તાઓમાં, તેમણે નારીને આત્માથી સમજવાનો અને રચવાનો પ્રયાસ કર્યો છે. ૧૯૬૫માં, તેમને તેમની નવલકથા, *"એક ચાદર મૈલી સી" માટે સાહિત્ય અકાદમી પુરસ્કારથી નવાજવામાં આવ્યા હતા.*

આ વાર્તામાં તે *ભોલાની નિર્દોષતાનું ચિત્રણ કરે છે.* તેની માતાના સ્નેહ અને દાદાની સંભાળનું વર્ણન ખૂબ જ સરળ રીતે કરવામાં આવ્યું છે જે હૃદયને સ્પર્શી જાય છે.

માયાએ પથ્થરના વાસણમાં માખણ મૂક્યું. એવું લાગતું હતું કે તેના પરિવારનો કોઈ નજીકનો સગો આવી રહ્યો છે! હા, મને યાદ છે! માયાનો ભાઈ બે દિવસ પછી આવવાનો હતો.

નાના ભોલાએ શેરડી ચૂસતા કહ્યું, "બાબા! મામુ પરમ દિવસે આવશે ને?"

મેં મારા પૌત્રને ઉપાડ્યો અને તેને ચુંબન કર્યું, અને કહ્યું, "ભોલા, મને કહે, તારી મામુ અને તારી માતા વચ્ચે શું સંબંધ છે?"

ભોલાએ વિચાર્યું અને કહ્યું, "તે મામુ છે!"

માયાએ ગીતાનો પાઠ કરવાનું બંધ કર્યું અને હસવા લાગી. મને તેનું હાસ્ય ખૂબ ગમ્યું. માયા વિધવા હતી, પણ મેં તેના ખાવા-પીવા કે પહેરવેશ પર કોઈ પ્રતિબંધ લાદ્યો ન હતો. છતાં, તે ખૂબ જ સાદું જીવન જીવતી હતી.

પ્રાર્થના પૂરી કર્યા પછી, તેણીએ તેના દીકરાને બોલાવ્યો અને પૂછ્યું, "ભોલા, તું નન્હીનો શું છે?"

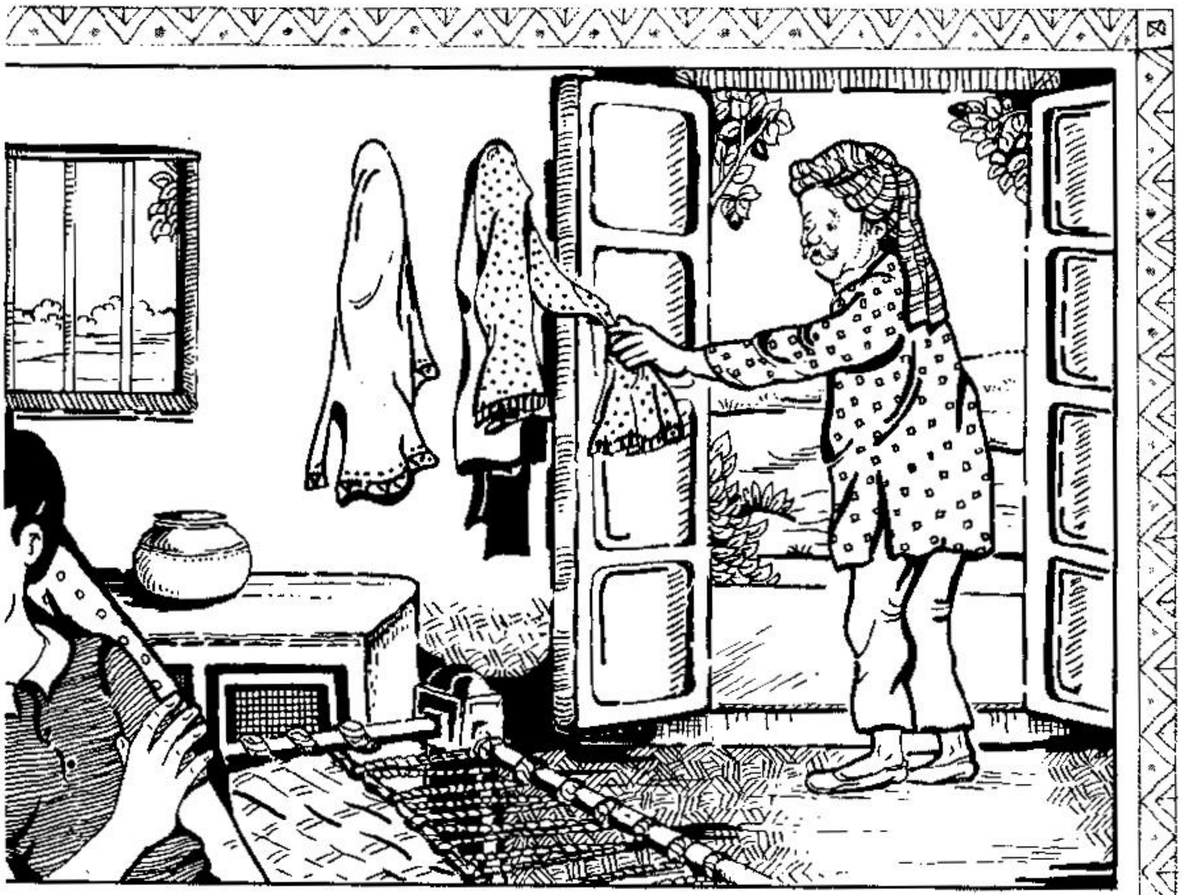
"ભાઈ."

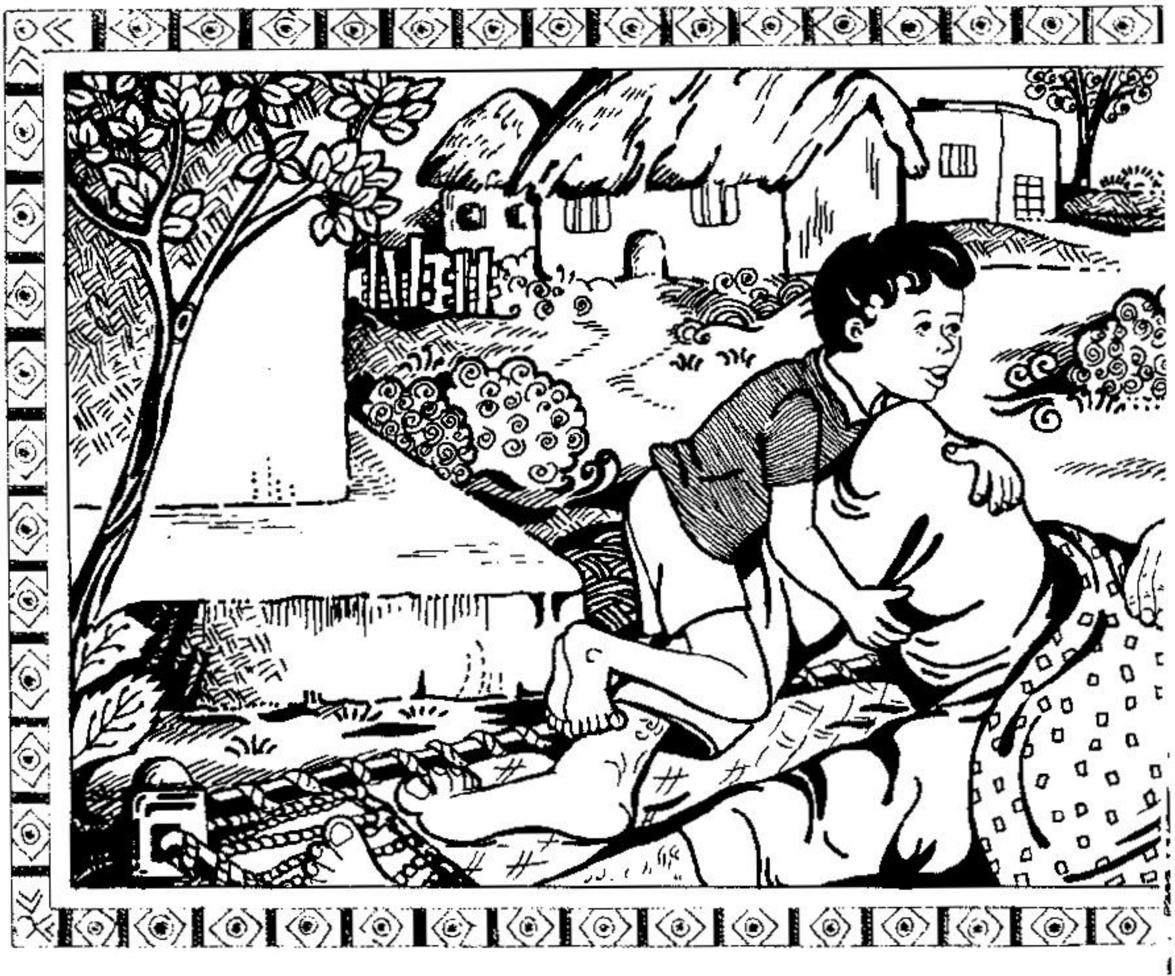
"એ જ રીતે, તારો મામુ પણ મારો ભાઈ છે."

ભોલા સમજી શક્યો નહીં. તે કૂદીને તેની માતાના ખોળામાં બેઠો અને ગીતા સાંભળવાનો આગ્રહ કર્યો. તેને વાર્તાઓનો ખૂબ શોખ હતો.

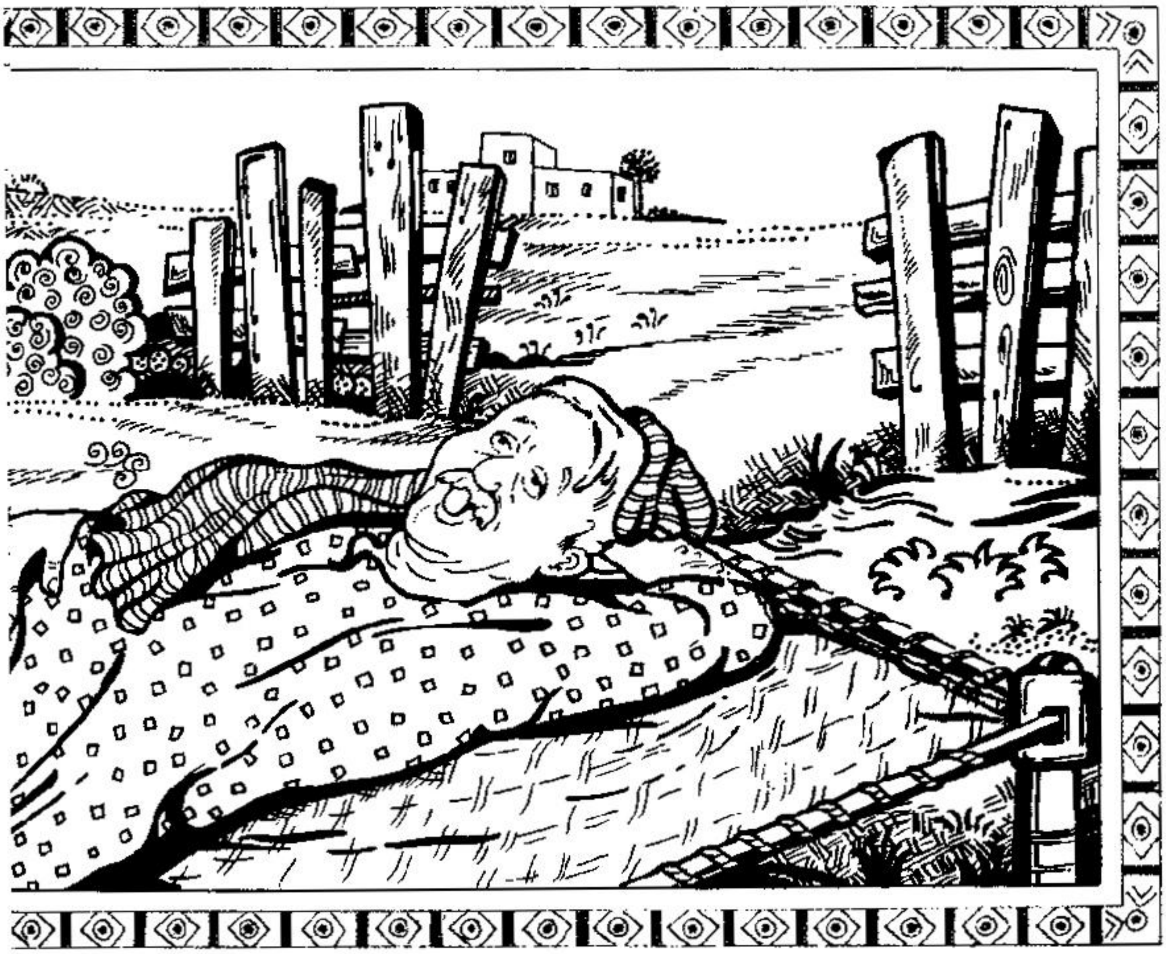
તે બપોરે મારે છ માઈલ દૂર મારા ગ્રાહકોને હળ પહોંચાડવાના હતા. મુશ્કેલીઓથી પીડાતું મારું વૃધ્ધ શરીર હવે ભાર સહન કરી શકતું ન હતું. મારા દીકરાના મૃત્યુથી મારી કમર તૂટી ગઈ હતી. હવે, ભોલા મારો એકમાત્ર સહારો હતો.

તે રાત્રે, હું એટલો થાકી ગયો હતો કે સૂતા જ મને ઊંઘ આવી ગઈ. ભોલા હજુ જાગતો હતો, તેણે કહ્યું, "બાબાજી! કૃપા કરીને મને એક વાર્તા કહો!"

"ના, દીકરા! આજે હું ખૂબ થાકી ગયો છું! કાલે બપોરે હું તને એક વાર્તા કહીશ!" ભોલાએ ગુસ્સે થઈને કહ્યું, "હું બાબાનો ભોલા નથી. હવેથી હું માતાનો ભોલા છું."

ભોલા જાણતો હતો કે હું આવા શબ્દો સાંભળી શકતો નથી. પણ હું હળ ઊંચકીને ખૂબ થાકી ગયો હતો. તેથી મેં ભોલાના શબ્દો શાંતિથી સાંભળ્યા. થોડી વારમાં જ મને ઊંઘ આવી ગઈ.

સવારે પણ ભોલા મારાથી નારાજ હતો. કદાચ એટલે જ તે મારા ખોળામાં બેસવા ન આવ્યો.

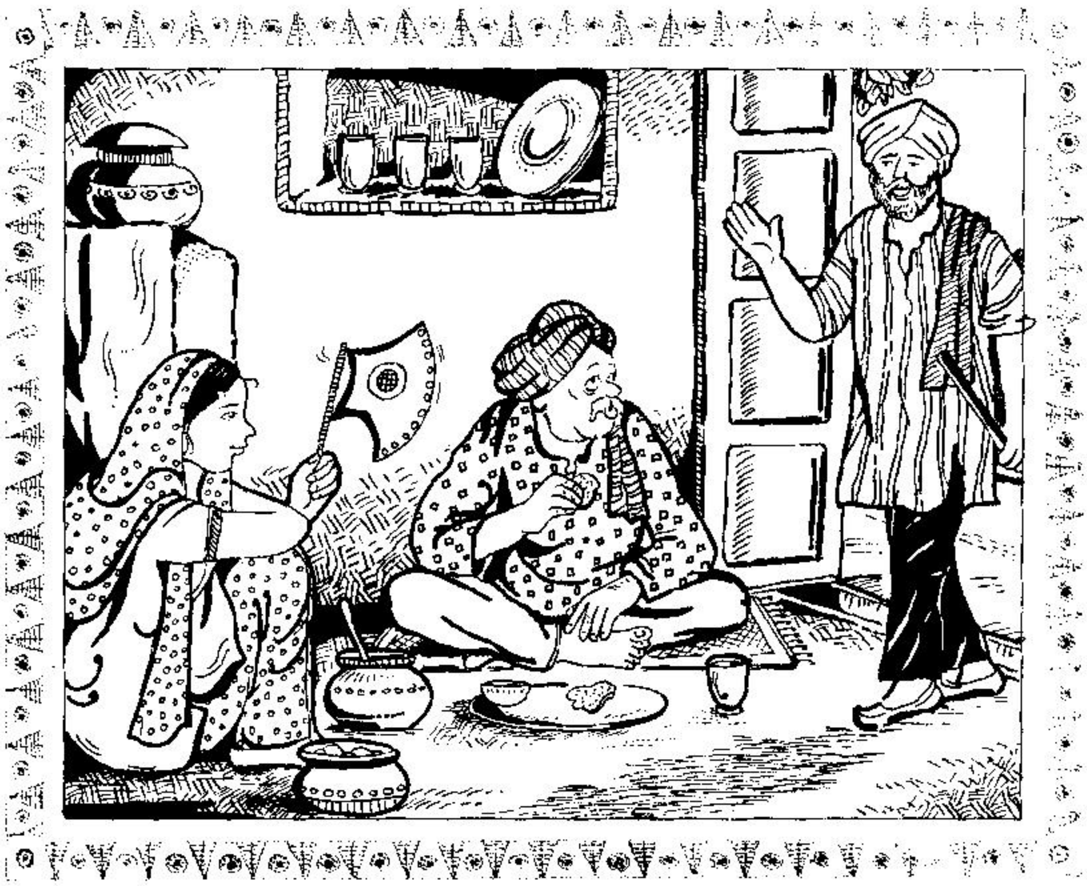
મેં ભોલાને મીઠાઈઓ આપીને મનાવી લીધો.

માયાએ તેના ભાઈ માટે એક પાઉન્ડ માખણ સંગ્રહ કરી રાખ્યું હતું. હું ભાઈ અને બહેન વચ્ચેના પ્રેમ વિશે વિચારી રહ્યો હતો ત્યાં ભોલાએ પૂછ્યું, "બાબા! તમને તમારું વચન યાદ છે?"

"કયું, દીકરા?"

"આજે બપોરે તમારે મને એક વાર્તા કહેવી પડશે!!"

ભોલા બપોરની ઉત્સુકતાથી રાહ જોતો હશે, કારણ કે તેણે મને વહેલું ખવડાવવાનો આગ્રહ કર્યો હતો.

મેં મારો છેલ્લો કોળીઓ લીધો જ હતો ત્યાં પટવારી આવ્યો. આજે તેની પાસે ખાનકાહ કૂવા માટે જમીન માપવાનો સમય હતો. મેં ભોલાને જોયો. એ દોડી-દોડીને પોતાની પથારી પાથરી રહ્યો હતો.

મેં પટવારીને કહ્યું, "હું જલ્દી તમારી સાથે જોડાઈશ." આ સાંભળીને ભોલા ખૂબ જ દુઃખી થઈ ગયો. માયાએ મને કામ મુલતવી રાખવાનું સૂચન કર્યું, પણ મેં ના પાડી.

મેં ભોલાને સમજાવવાનો પ્રયાસ કર્યો, "દીકરા! દિવસ દરમિયાન વાર્તાઓ કહેવાથી મુસાફરો પોતાનો રસ્તો ભૂલી જાય છે."

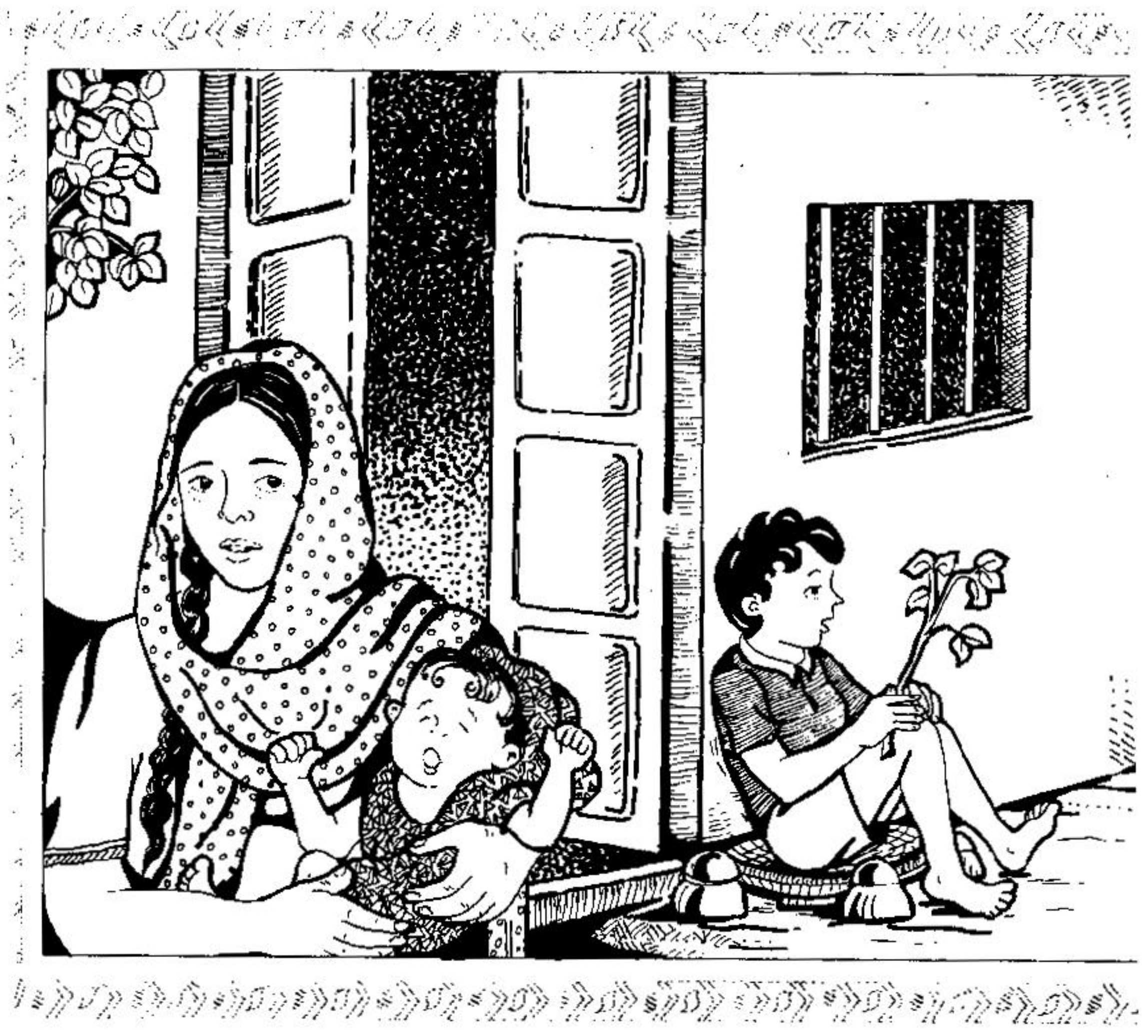
ભોલાને વિશ્વાસ ન આવ્યો અને તે રડવા લાગ્યો. મારી પાસે થોડો સમય બાકી હતો. તેથી, સૂઈને મેં કહ્યું, "ઠીક છે, પણ જો કોઈ મુસાફર રસ્તો ભૂલે તો દોષ તારા પર રહેશે!"

પછી મેં તેને સાત રાજકુમારો અને સાત રાજકુમારીઓ વિશે એક વાર્તા કહી. ભોલાને એવી વાર્તાઓ ખૂબ ગમતી હતી જેમાં રાજકુમાર અને રાજકુમારીના લગ્ન થઇ જાય. મેં તેને એવી જ વાર્તા કહી. પણ આ વખતે, ભોલા બહુ ખુશ નહોતો.

વાર્તા કહ્યા પછી, હું કૂવા તરફ ગયો. સાંજે હું પાછો ફર્યો ત્યારે, ભોલા હજુ પણ તેના મામુની આતુરતાથી રાહ જોઈ રહ્યો હતો.

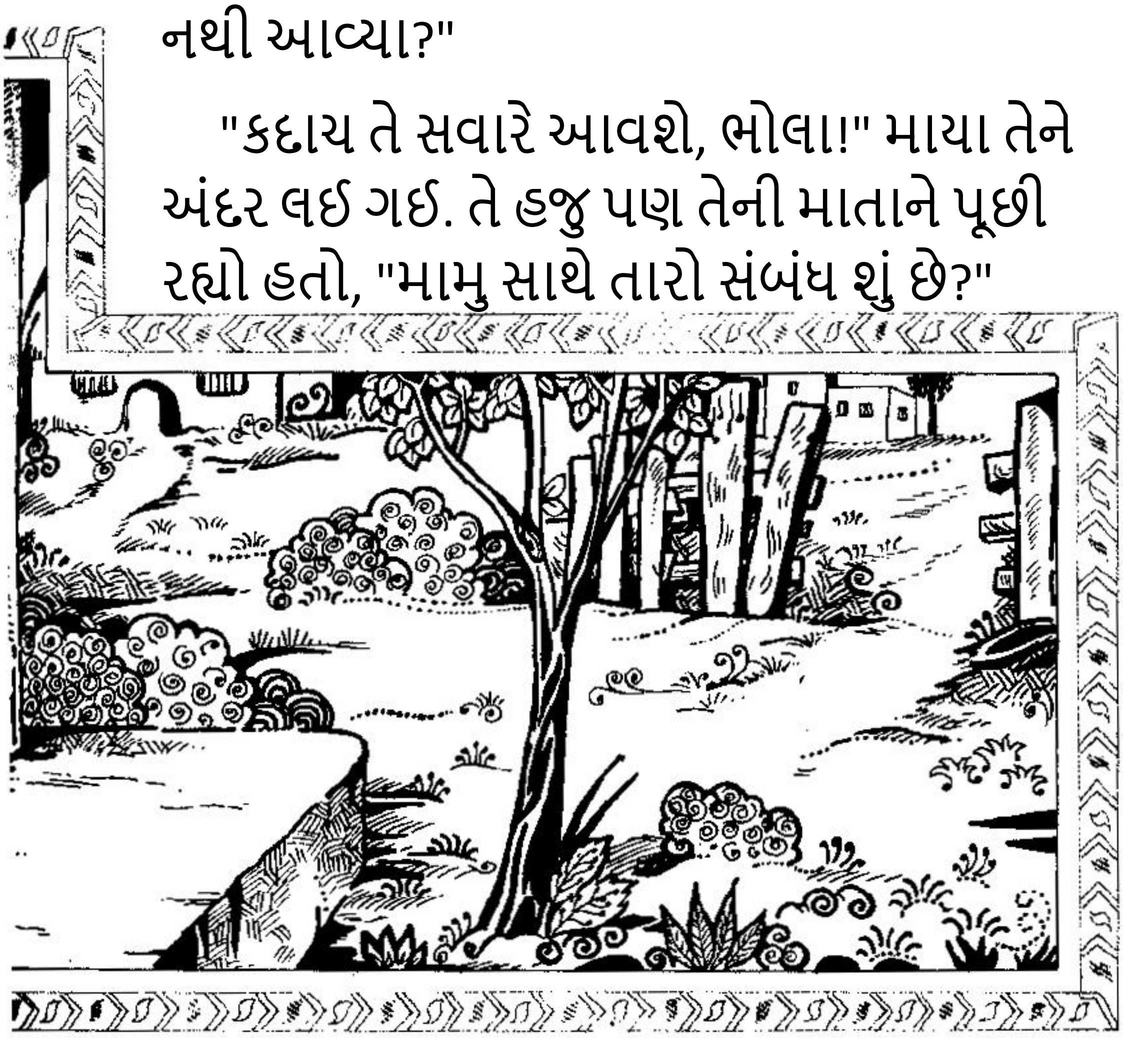
"બાબા, મામુ આજે આવશે! તે પોતાની સાથે એવી મીઠાઈઓ લાવશે જે તમે પહેલાં ક્યારેય નહીં જોઈ હોય."

તે સાંજે ભોલા દરવાજા પર તેના મામુની રાહ જોતો હતો. અંધારું થઈ ગયું હતું, પણ મામુ હજુ આવ્યો નહીં. માયા ચિંતા કરવા લાગી. મેં તેને આશ્વાસન આપતા કહ્યું, "કદાચ તે કોઈ તાત્કાલિક કામમાં વ્યસ્ત હશે, તેથી જ તે આવી શક્યો નહીં..."

મેં ભોલાને બળજબરીથી દરવાજા પરથી ઊંચકી લીધો. તે વધુ ચિંતિત હતો. "મા, મામુ કેમ નથી આવ્યા?"

"કદાચ તે સવારે આવશે, ભોલા!" માયા તેને અંદર લઈ ગઈ. તે હજુ પણ તેની માતાને પૂછી રહ્યો હતો, "મામુ સાથે તારો સંબંધ શું છે?"

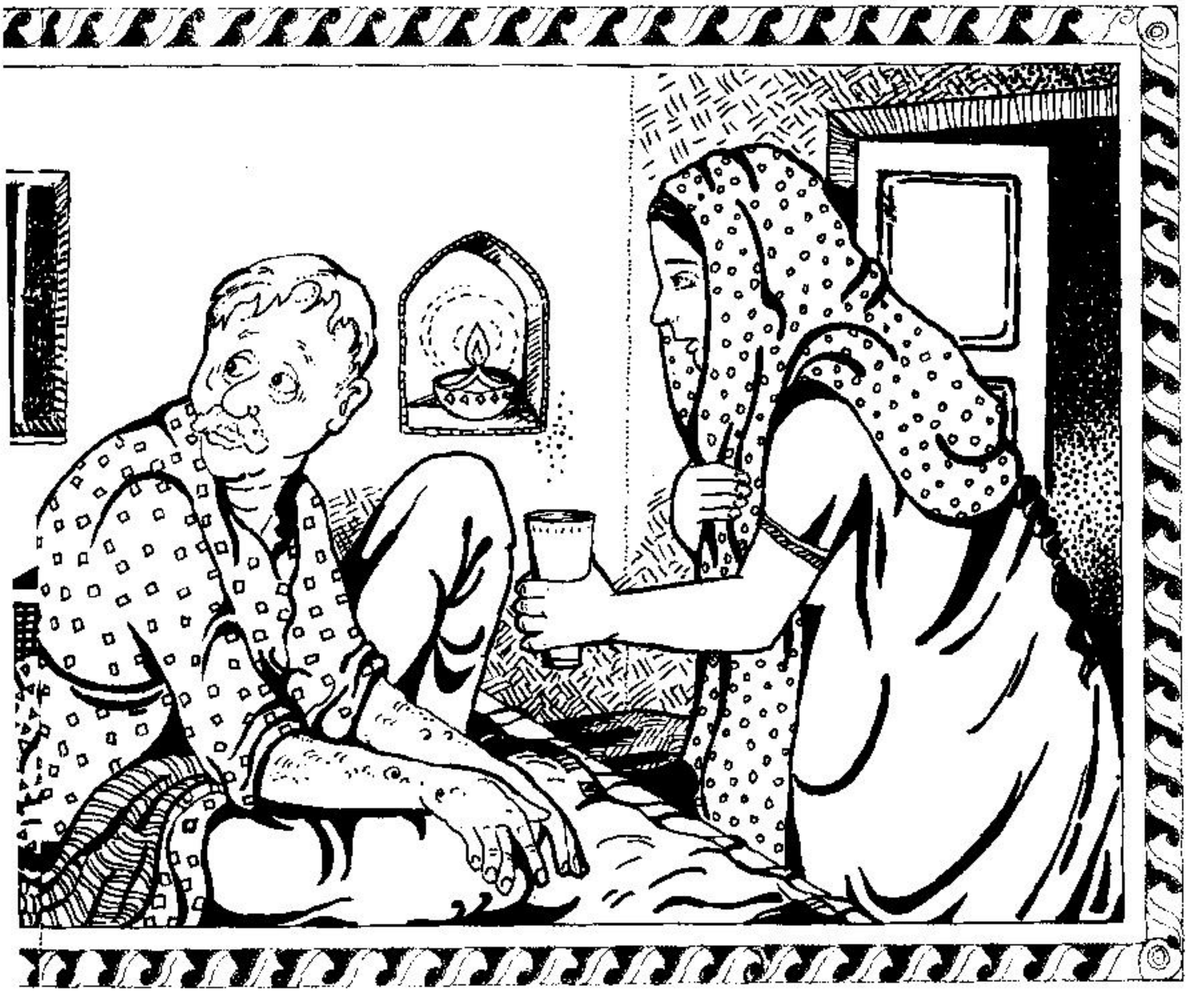

જે તે સમજી શકતો ન હતો, તે સંબંધોમાં ફસાઈને તે માસૂમ છોકરો જલ્દી સૂઈ ગયો. સૂતી વખતે, મને કોઈક રીતે લાગ્યું કે હવે માયાનો ભાઈ નહીં આવે.

જ્યારે માયા મારા માટે દૂધ લાવી, ત્યારે ભોલા બેઠો થયો અને બોલ્યો, "મામુ હજુ સુધી કેમ નથી આવ્યા?"

"દીકરા! તે સવારે આવશે!"

માયા પણ ખૂબ જ ચિંતિત હતી, પણ ખરેખર તો તે દિવસના કામથી થાકી ગઇ હતી. તે આડી પડતા જ સૂઈ ગઈ. વૃધ્ધાવસ્થાને કારણે મારી ઊંઘ ઓછી થઈ ગઈ હતી. તે ઉપરાંત, મને મેળામાં બાળકોનું અપહરણ કરવા આવેલા ચોરોનો ડર હતો. તેથી મેં ભોલાને મારી બાજુમાં સુવડાવ્યો. તે પછી, હું પણ સૂઇ ગયો.

જ્યારે મેં આંખો ખોલી, ત્યારે મેં જોયું કે દીવાલ પરથી ફાનસ ગાયબ હતું અને ભોલા ગાયબ હતો! હું ખૂબ ચિંતિત થઈ ગયો. મેં માયાને જગાડી. મેં ઘરના દરેક ખૂણામાં શોધખોળ કરી. મને ખબર નહોતી કે ભોલા ક્યાં છે.

માયા તેના પતિના મૃત્યુ પછી જેટલી રડી ન હતી એટલી રડતી હતી. પડોશની સ્ત્રીઓ એકઠી થઈ ગઈ. હું પણ રડી રહ્યો હતો.

માયા બેહોશ થઈ ગઈ. "હે ભગવાન! જો તમે મને ઉપાડી લીધો હોત તો સારું થાત!" મેં વિચાર્યું.

થોડી વાર પછી માયા ભાનમાં આવી. તેને દિલાસો આપવો નકામો હતો.

મધ્યરાત્રિએ, અમારા પાડોશી પોલીસ સ્ટેશનમાં ફરિયાદ નોંધાવવા ગયા. અમે બધા સવારની રાહ જોતા રહ્યા.

અચાનક, ભોલાનો મામુ દરવાજો ખોલીને અંદર આવ્યો. તેણે ભોલાને તેડી લીધો હતો.

ભોલાને જોઈને અમે રાહતનો શ્વાસ લીધો. માયાએ ભોલાને ખોળામાં લીધો અને તેને ચુંબન કરવા લાગી.

ખરેખર, ભોલાના મામાએ પોતાનું કામ મોડું પૂરું કર્યું હતું. મોડા નીકળ્યા પછી, તે અંધારામાં રસ્તો ભૂલી ગયો હતો. ગામ તરફ જતા રસ્તા પર દૂર એક પ્રકાશ જોયો ત્યારે તે આશ્ચર્યચકિત થઇ ગયો. તે પ્રકાશ તરફ ગયો. જ્યારે તે નજીક આવ્યો, ત્યારે તેણે ભોલાને રસ્તાની બાજુમાં કાંટાની ઝાડીમાં ફસાયેલો, ફાનસ પકડીને ઊભેલો જોયો.

પૂછવામાં આવતા ભોલાએ કહ્યું, "બાબાજીએ આજે બપોરે મને એક વાર્તા કહી હતી કે દિવસ દરમિયાન વાર્તાઓ કહેવાથી મુસાફરો પોતાનો રસ્તો ભૂલે છે. મને લાગ્યું કે મામુ કદાચ રસ્તો ભૂલ્યા હશે . બાબાજીએ એમ પણ કહ્યું, જો કોઈ મુસાફર રસ્તો ભૂલે , તો તે મારી ભૂલ હશે, બરાબરને?"

